

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Дубинський Олег Юрійович

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
проректор із науково-педагогічної роботи, економічних,
юридичних та соціальних питань,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Бортник Надія Петрівна

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного та конституційного права
факультету Морського права,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

У сучасних умовах глобальних викликів, спричинених і природними, і антропогенними факторами, питання стійкості освітнього процесу стає особливо актуальним. Воєнний стан, як одна з найекстремальніших форм суспільних потрясінь, вимагає від освітніх систем здатності до швидкої адаптації та забезпечення безперервності навчання. У цьому контексті інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є ключовим інструментом, що дозволяє не лише зберегти функціональність освітньої системи, але й сприяє її подальшому розвитку. Як зазначають Т. П. Волотовська, Л. І. Єпик та Н. В. Лемешева, швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій протягом останнього десятиріччя та вплив великого обсягу інформації на людину викликали необхідність адаптації освітніх систем до змін у суспільстві. Це обумовило потребу у впровадженні сучасних технологій навчання, які ефективно інтегруються в традиційну систему освіти. Невід'ємними складовими сучасного освітнього процесу стають такі підходи, як використання хмарних технологій, електронне та дистанційне навчання, доступ до відкритих освітніх ресурсів, а також впровадження відкритого та змішаного навчання [1].

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), як невід'ємна частина сучасного освітнього середовища, надають широкий спектр можливостей для дистанційного навчання, інтерактивної взаємодії та

управління навчальними процесами. Як зазначають Т. Мотуз, Л. Пасічник та Я. Баранець, поточне століття відзначене численними інноваціями у багатьох сферах, зокрема в освіті. На їхню думку, інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес є однією з перспективних новацій. Традиційні текст, звук, графіка та відео об'єднані в єдиний мультимедійний документ. Комп'ютерні системи, телефони та телебачення стають все більш інтегрованими. Різноманітні програми інформаційних і комунікаційних технологій відкрили і продовжуватимуть відкривати все більше можливостей у сфері освіти та професійної підготовки [2, с. 175].

В умовах воєнного стану, коли фізичний доступ до навчальних закладів може бути обмеженим або зовсім недоступним, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стають основним засобом підтримки освітнього процесу. Використання таких технологій дозволяє не лише зберегти доступ до освітніх ресурсів, але й забезпечити комунікацію між студентами та викладачами, що є критично важливим для підтримки соціальних зв'язків та моральної підтримки. Вочевидь, у сучасному суспільстві, де технології є невід'ємною складовою щоденного життя, ІКТ відіграють ключову роль у забезпеченні стійкості освітнього процесу, особливо в умовах воєнного стану. Військові конфлікти створюють численні виклики для освітніх систем, вимагаючи їх адаптації до нових умов, зокрема через впровадження ІКТ. Для підтвердження цієї тези можна навести декілька аргументів.

По-перше, ІКТ забезпечують безперервність навчального процесу. Застосування онлайн-платформ та електронних ресурсів дозволяє проводити заняття дистанційно, що є критично важливим в умовах, коли фізична присутність в навчальних закладах стає неможливою або небезпечною. Такі платформи як Moodle, Google Classroom та Microsoft Teams та ін. надають можливість не лише транслювати лекції у режимі реального часу, але й забезпечують доступ до навчальних матеріалів, тестів та завдань.

По-друге, ІКТ сприяють збереженню якості освіти. Використання інтерактивних інструментів, таких як відеоконференції, віртуальні лабораторії та симулятори, дозволяє підтримувати високий рівень залученості студентів та забезпечує можливість проведення практичних занять у віртуальному середовищі. Це особливо важливо для дисциплін, які вимагають практичного застосування знань.

По-третє, ІКТ підтримують психологічну стійкість учасників освітнього процесу. В умовах воєнного стану студенти та викладачі стикаються з підвищеним рівнем стресу та невизначеності. Інформаційні технології можуть слугувати засобом підтримки зв'язку між учасниками

освітнього процесу, забезпечуючи можливість спілкування та взаємодії, що сприяє зменшенню почуття ізольованості.

Окрім того, варто підкреслити значення інформаційно-комунікаційних технологій у процесах збору та аналізу даних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень в освітньому секторі. Аналітичні інструменти надають можливість моніторингу успішності студентів, виявлення проблемних аспектів та розробки стратегічних рішень для їх усунення. Це є особливо важливим в умовах обмежених ресурсів та необхідності швидкої адаптації до змінних умов. На думку І. Ховрака, ІКТ сприяють ефективному управлінню закладами вищої освіти. Дослідник зазначає, що ключовими елементами використання ІКТ в управлінні ЗВО є забезпечення доступності, безпеки, ефективності та інноваційності інформаційно-комунікаційних ресурсів в академічному середовищі [3, с. 26-27].

Проте, незважаючи на численні переваги, використання ІКТ у воєнний час супроводжується певними викликами. Зокрема, це стосується кібербезпеки та захисту персональних даних. У зв'язку з цим виникає потреба у забезпеченні надійних механізмів захисту інформації, що є критично важливим для збереження конфіденційності та безпеки учасників освітнього процесу.

З огляду викладене вище, можемо констатувати, що в сучасних умовах, коли світ стикається з численними викликами, спричиненими військовими конфліктами, інформаційно-комунікаційні технології стають ключовим чинником у забезпеченні безперервності та стійкості освітнього процесу. Вони не лише забезпечують безперервність навчання, але й сприяють адаптації до нових умов та підтримують психологічний комфорт учасників процесу.

Однак, ефективність використання ІКТ в умовах воєнного стану значною мірою залежить від законодавчого регулювання та організаційно-методичного забезпечення. Важливим завданням є розробка нормативно-правових актів, що регулюють використання цифрових технологій в освіті, а також створення умов для їх безпечного та ефективного застосування. Це включає захист персональних даних учасників освітнього процесу, забезпечення технічної підтримки та доступу до необхідних ресурсів.

Література

1. Волотовська Т. П., Спик Л. І., Лемешева Н. В. Роль ІКТ та інновацій у підготовці майбутніх фахівців в системі вищої освіти. *Академічні візії*. 2024. Вип. 28. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/906>

2. Мотуз Т., Пасічник Л., Баранець Я. Інформаційно-комунікаційні технології в інклюзивному середовищі закладу освіти. *Зб. наук. праць*

Уманського державного педагогічного університету. 2021. Вип. 2. С. 172–181.

3. Ховрак І. Роль інформаційно-комунікаційних технологій в ефективному управлінні закладами вищої освіти. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2024. Вип. 2 (145). С. 26–35.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-651-8-26>

СТІЙКІСТЬ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ, ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ

Дубіна Єлизавета Едуардівна
*здобувачка освіти 11 класу,
Запорізький академічний ліцей № 31
м. Запоріжжя, Україна*

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України поставила систему освіти перед необхідністю одночасно забезпечувати право на освіту, безпеку учасників освітнього процесу та безперервність навчання. За таких умов стійкість освіти слід розглядати не лише як здатність закладів освіти функціонувати під час кризи, а як складову національної стійкості держави.

Масштаб проблеми підтверджують статистичні дані. За інформацією ЮНІСЕФ, на початок 2025/2026 навчального року 4,6 млн дітей в Україні продовжували стикатися з освітніми бар'єрами. Понад третина учнів не навчалися повністю очно, а 11 % здобували освіту виключно онлайн [7]. Водночас із початку повномасштабної війни було пошкоджено або зруйновано понад 1600 освітніх об'єктів [8].

Війна не скасовує право на освіту, а змінює механізми його реалізації. Закон України «Про освіту» передбачає державні гарантії для учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану, зокрема можливість організації навчання у дистанційній або іншій найбільш безпечній формі [1]. Отже, держава має забезпечувати не лише формальний доступ до освіти, а й можливість безперервного здобуття освіти незалежно від безпекової ситуації.

Одним із головних викликів є необхідність поєднати безпеку та якість освіти. Очне навчання забезпечує безпосередню взаємодію між учнем і педагогом, однак у небезпечних регіонах його проведення може бути неможливим. Дистанційна освіта дозволяє продовжувати навчання